

АЗВОНИ ЛЕМКОКІВЩИНИ

№ 3 (102)
травень-червень
2016 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

ХРИСТОС ВОСКРЕС! ВОСКРЕСНЕ ЛЕМКІВЩИНА!

Лемківська церква в Івано-Франківську

Лемківська церква у Тернополі

22 травня на вул. Галицькій, 38-А, у скверку біля Народного дому «Княгинин», відбулося освячення храму святих рівноапостольних Кирила і Методія. «Солунські брати» принесли християнство в Моравію у 863 році, тому русини – предки нинішніх лемків, були охрещені на століття швидше, як русичі в Києві. Церкву освятив Митрополит, Архієпископ Івано-Франківський УГКЦ Володимир (Війтович).

У грудні 2002 р. облдержадміністрація видала розпорядження про встановлення на цьому місці пам'ятного знаку, з метою вшанування жертв депортації 1944-46 і 1951 рр. Встановили камінь із відповідним написом і на тому закінчилася справа. Згодом у отця Анатолія Дуди-Квасняка, який щомісяця по чергово відправляв Службу Божу у Львові, Тернополі та Івано-Франківську, виникла ідея спорудити лемківську дерев'яну каплицю. Спочатку літургії для лемківської громади міста відбувалися у храмі монастиря Сестер Василіянок, потім у церкві Різдва Христового (вул. І. Мазепи), пізніше в каплиці Св. Юрія Зміборця.

Проект лемківської церкви розробила проектно-архітектурна фірма «Пилипів». У січні 2010 р. була зареєстрована релігійна громада-парафія храму свв. Кирила і Методія. У квітні 2011 р. парафіяни отримали державний акт на землю. Відтоді, з великими перервами, зумовленими браком коштів, тривало будівництво. Добру справу підтримав і навіть додав свій

внесок міський голова Віктор Анушкевичус. Церкву виростала виключно на пожертви добровольців. Будівельними роботами керував Юрій Качмарський, родом із Бонарівки. Щоб швидше закінчити будову, крім дерева, використали також сучасні матеріали. Через обмаль коштів, дах вкритий зеленою металочерепицею, а не гонтами.

Хоч церкву будували до теперішнього часу, проте після зведення цокольного приміщення, там відразу (із грудня 2013 р.) почали відправляти літургії. Сюди приходили як греко-католики, так і православні. Їх єднає спільна доля.

В урочинах взяли участь делегація лемків зі Львова (голова С. Майкович, заступник М. Дмитрах) і Тернополя (голова О. Венгринович, заступник І. Дуда). Із Пряшева (Словаччина) приїхав академік Микола Мушинка, із Польщі – отець Мирон Михайлишин.

Міський голова Руслан Марцинків у своєму виступі, зокрема, сказав: «Нам треба підтримувати наші етнічні громади, щоб зберегти нашу культурну самобутність».

Після освячення храму відбувся невеликий концерт. Звучало поетичне слово і лемківська пісня.

Пам'ятник нагадує людям про минулі події, а церква спрямована на майбутнє, вона – живе. Бо живуть лемки. Церква водночас стала і пам'ятником, і храмом.

Інф. «ДЛ».

9 червня на свято Вознесіння Господнього відбулося освячення лемківської церкви у Тернополі. На храмове свято зібралося більше двох тисяч людей з Тернопільщини та сусідніх областей, переважно переселенців. Чин освячення провів Митрополит, Архієпископ Тернопільський і Зборівський УГКЦ Василій (Семенюк). Був теплий сонячний день.

Церква стоїть на західній горбистій околиці міста (вул. Львівська, 13), у лісопарку, справа при в'їзді з боку Львова і Лемківщини. Її не можна не помітити. Вона примножила багатогранність української духовної культури. «Вона просто гарна», – сказав Богдан Гук у «Лемківській сторінці».

Проект дерев'яної церкви у традиційних лемківських формах безкоштовно розробив Олег Джула – молодий архітектор лемківського походження. Будову від осені 2013 р. проводили майстри із м. Богородчани, що на Прикарпатті. Фундамент храму виконаний завдяки коштам Івана Гути, власника агрохолдингу «Мрія», Героя України. Замовником стала лемківська громада парафії Вознесіння Господнього Тернопільсько-Зборівської архієпархії УГКЦ. Будівництво велося на добровільні пожертви людей, переважно пенсійного віку. Наглядом за ходом будівництва і збором коштів займався Церковний комітет (голова Іван Фалатович із Великого Ходачкова). Настоятелем нового храму є отець Василь Шафран, який також має лемківське коріння. Він веде Службу Божу українською мовою, а проповідь виголошує

лемківською. Церква має стати культурним і духовним центром лемківської громади області.

На храмове свято приїхали: голова СФУЛО Софія Федина, делегація лемків Львова (голова С. Майкович) та Івано-Франківська (заступник голови Л. Мельничук).

У святі також взяли участь керівники міста й області. «Для мене це дуже важлива подія, адже я – лемко за походженням. Незважаючи на всі випробування, лемки не втратили своєї культури та духовності... Сьогодні ми відновлюємо лемківські святині на Тернопіллі. А разом із ними – лемківську культуру і традиції» – зазначив голова облдержадміністрації Степан Барна. Він також вручив Церковному комітету подарунковий сертифікат.

«Переконаний – цей новий осередок духовності, допомагатиме не лише лемкам, але й всім християнам вистояти в непрості часи. Всі ми бачимо, як сьогодні намагаються потоптати по наших цінностях. Нівелювати чистоту традиційної духовної української сім'ї. Забрати у нас право виховувати дітей у християнській традиції. Забрати право мати власну думку», – сказав міський голова Тернополя Сергій Надал.

Раніше лемківська громада молилася в церквах на Новому Світі та вул. Лучаківського, потім у підвальному приміщенні храму на бульварі Д. Галицького.

Залишилося закінчити благоустрій території і встановити іконостас.

Інф. «ДЛ».

ВІДКРИТЕ ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРОВІДУ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, ДУХОВНИХ І КУЛЬТУРНИХ ДІЯЧІВ ТА ВСЬОГО ПОЛЬСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Дорогі побратими,
Наближаються дні пам'яті за загиблими синами і доньками наших народів. В історії взаємостосунків українців і поляків є багато братніх сторінок і водночас кривавих потрясінь. Серед них особливим боєм і для України, і для Польщі залишається трагедія Волині і польсько-українського конфлікту в роки Другої Світової війни, в проваллі якого було знищено тисячі невинних братів і сестер. Убивство невинних людей не має виправдання.

Просимо прощення за вчинені злочини і кривди – це наш головний мотив. Просимо прощення і рівною мірою прощаємо злочини і кривди, вчинені щодо нас, – це єдина духовна формула, що повинна бути мотивом кожного українського і польського серця, яке прагне миру й порозуміння.

Убивства, катування, національне та релігійне приниження, соціальний визиск і депортації – нашим народам добре знайомі ці слова. Пам'ятаємо кожне з них.

Доки житимуть наші народи, доти нам болітимуть рани історії. Але житимуть наші народи лише тоді, якщо, попри минуле, навчимося ставитися один до одного як рівні побратими. Найбільшим злом наших відносин була нерівність, що походила від бездержавності України. З приреченою послідовністю катастрофа української державності вела до руїни державності польської. Ця закономірність є трагічною аксіомою відносин України і Польщі. Українській державі ще належить повною мірою сформувати цілісне й гідне ставлення до минулих випробувань, їхніх причин, власної відповідальності за минуле і майбутнє. Польській думці належить повною мірою прийняти самобутність української національної традиції як справедливую і гідну поваги боротьбу за свою державність і незалежність. Приймемо, нарешті, один одного і думкою, і серцем. Найважливішим пам'ятником нашим націям стануть не локальні пантеони, а простягнуті один одному руки. Сучасна війна Росії проти України ще більше зблизила наші народи. Воюючи проти України, Москва веде також наступ проти Польщі і всього вільного світу.

Сьогодні нагадуємо про це з особливою тривогою, аби застерегти політиків обох держав від мови ненависті й ворожнечі, яка може підмінити християнські почуття прощення і порозуміння. Трагедії минулого потребують покаяння.

Натомість, використання спільного болю для політичного пороху зробить безконечними взаємні звинувачення. Кривда, відтак, повертатиметься завжди – і проти могил, і проти пам'яті, і проти майбутнього.

Закликаємо наших союзників, польське державне керівництво та парламентаріїв, зупинити будь-яку незважену політичну декла-

рацію, схвалення якої не вгамує біль, а лише дозволить нашим спільним ворогам використати його проти Польщі та України. Не маймо сумніву: вороже тавро буде поставлено на обидві спільноти.

Пам'ятаймо також, що Київ і Варшава – це стратегічна східна опора всієї Європи. Маємо усвідомити, що приклад нашого взаємного порозуміння здатен стати зразком для всього європейського простору.

Напередодні меморіальних подій, що з липня розпочнуться в обох державах, закликаємо повернутися до традиції спільних парламентських відозв, які не розділятимуть, а об'єднують нас у покаянні і прощенні. Керуючись духом братерства, закликаємо разом встановити спільний День пам'яті за жертвами нашого минулого і віри у не повторення зла. Вічна та гідна пам'ять про наші святощі залежить від великого і мудрого порозуміння між нами, досягнутого назавжди. Віримо, що наш голос буде почутий польським суспільством.

Леонід Кравчук, Президент України (1991–1994 рр.)

Віктор Ющенко, Президент України (2005–2010 рр.)

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України **Філарет**, Українська православна церква Київського патріархату

Верховний Архієпископ Української греко-католицької церкви **Святослав Шевчук**

В'ячеслав Брюховецький, літературознавець, почесний президент Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Іван Васюник, співолова Громадського комітету із вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932–33 рр., Віце-прем'єр-міністр України (2007–2010 рр.)

Іван Дзюба, академік, літературознавець, громадський діяч

Данило Лубківський, заступник Міністра закордонних справ України (2014 р.)

Дмитро Павличко, поет, громадсько-політичний діяч, Надзвичайний і Повноважний Посол

Володимир Панченко, літературознавець, письменник, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Мирослав Попович, академік, філософ, директор Інституту філософії імені Григорія Сковороди

Вадим Скуратівський, мистецтвознавець, літературознавець, академік Національної академії мистецтв України

Ігор Юхновський, академік, перший керівник Українського інституту національної пам'яті

Джерело: <http://1-12.org.ua/2016/06/02/3823>

«ПЕТРО», «ПАВЛО», «МИХАЙЛО»

Величим передзвonom виражали торжество Віри, Церкви та її Богослужінь три дзвони, яких символічно назвали – «Петро», «Павло» та «Михайло» в селі Висова Горлицького повіту на Лемківщині.

Дзвони є однією з традиційних особливостей церкви. В чині благословіння дзвону сказано: «Нехай усі, хто чує голос його, чи вдень, чи вночі, славлять ім'я Святе Твоє». Безперечно, в житті парафіян церковний дзвін займає важливе місце. Він сповіщає про радість празників, вказував дорогу подорожнім, що заблукали в негоду, оповіщав про небезпеку і нещастя, пожежу і смерть.

Лемківщина – карпатський край, що характерний неповторною красою своєї природи, де від віків жили вельми працелюбні, життєрадісні, загартовані в складних гірських умовах люди. Багато горя принесла Друга світова війна і німецька окупація. Проте це жакливішою від війни була післявоєнна депортація – примусове виселення лемків з їх прадідівських земель на Схід, в совєтську Україну, поляків – із Західної України на Захід, колишні німецькі землі. Лемки в далеку незнану дорогу брали із собою своє горе, талант і нехитрі пожитки. Проте глибоко віруючі люди везли молитовники, образи і навіть дзвони з церков. Щоб десь, на новому місці, зберігати самобутню духовну культуру.

Такими віруючими і духовно багатими були жителі села Висова, які приїхали в село Рідколісся. Анна Крестинич із Палигів (1930 р. народження) згадує: «У 1945 році дяк Ференц і священник зі Сокаля Миколай Дуда привезли з Лемківщини Євангелію в срібній оправі, триархний хрест, срібну чашу і великий дзвін, званий «Михайло». Церковні речі збереглися в дерев'яній церкві в Новій Гуті. Як ми приїхали до Нової Гуті, то там стояв польський костюль 1881 року. Від храму залишилися тільки дерев'яні бруси замість стін. Переселенці самі собі облаштували святе місце».

На Євангелії з Лемківщини архієрейську Службу Богу відправив римо-католицький єпископ Станіслав Падевський, уродженець села Нова Гута на Монастирищині. Він вчився у Польщі, освячення відбув у Кам'янці-Подільському, а першу архієрейську Службу, за традицією, відправляв у селі, в якому народився.

Один із трьох дзвонів під назвою «Михайло» сьогодні скликає віруючих на Службу Богу в церкві св. Михайла в селі Нова Гута біля Монастирська. Тут править отець Руслан Ковальчук, а до нього тривалий час правив отець-мітрач Анатолій Дуда-Квасняк. Дзвін було відлито на початку ХХ ст., про що свідчить виکارбуваний напис: «Св. Михайло Р.Б. 1924 Жертва висовян з Америки». Він декорований рослинним орнаментом у вигляді виноградних листків, грон і квітів.

У 1946 році, під кінець депортації, родина Палигів привезла другий дзвін, який називався «Петро». Семен Корінь і Микола Романчик зняли його із дзвіниці і сховали у великій дерев'яній бочці для квашення капусти. Зверху засипали зерном, щоб не було видно. Під час обшуку, на кордоні все перевернули, але тої бочки не чіпали. Так, з Божою допомогою дзвін щасливо привезли в село Рідколісся. Та недовго судилося йому нагадувати мелодійним передзвonom про покинуту Лемківщину. Через рік злі люди «Петра» викрали, затерли написи і продали в сусіднє село.

Доля третього бронзового дзвону «Павла» була ще трагічнішою: його переплавили для потреб війни.

Вже ніколи лемки-висовяни разом не почують чарівних передзвонів «Петра», «Павла» і «Михайла».

Михайло ТИХАНСЬКИЙ, директор Музейного комплексу «Лемківське село» в Монастирському.

БАРВИ ЛЕМКІВЩИНИ НА ПОЛТАВЩИНІ

11 червня, у місті Зінків, на VI Міжрегіональному фестивалі лемківської культури «Барви Лемківщини» спалахнуло полум'я урочистої ватри. У програмі свята було відкриття виставки-конкурсу народних майстрів, проведення майстер-класів із писанкарства, різьби по дереву та декоративного розпису, розважальні атракції для дітей, спортивні ігри та змагання. Концертну програму розпочав вокальний гурт «Сонцедар» – переможець обласних оглядів-конкурсів. Кодом свята була вишиванка.

У заході взяли участь голова райдержадміністрації Віталій Панченко і голова районної ради Сергій Нерозя, міський голова Сергій

Максименко. Керівництво району вітало земляків та гостей міста зі святом, бажали розквіту і процвітання, духовної міцності та волелюбності, національного духу і гідності, благородства у вчинках. Сергій Нерозя у своєму виступі, зокрема зазначив, що лемківська душа житиме вічно, адже культура її предків – багатогранна, вона займає почесне місце в культурній спадщині всього українського народу.

Цього року програму фестивалю доповнила презентація традиційної лемківської кухні, яку представляли сільські ради району. Гості свята охоче дегустували лемківські страви, які виділялися своїм асортиментом.

Інф. «ДЛ»

ПОДЯКА

Я змалку знав, що мій народ багатий на гарних людей, що українська господиня завжди знайде шматок хліба для подорожнього, що не відвернеться мій земляк від немічного, знедоленого, убогого. Але більшою мірою це розуміння вклали в моє серце під час навчання в школі. Щось таке хрестоматійне, від Шевченка і Франка, було в цих словах.

Я ніколи не думав, що на власному досвіді переконаюся, яке безмежно велике серце має українська родина, як вона вміє співчувати, ділити горе, бути твоєю стіною під час нелюдських випробувань, подати руку допомоги, повернути до життя, утішити, розвеселити, посумувати поруч із тобою.

Довгі місяці мого перебування на передовій подарували мені щирих друзів, побратимів. Нас об'єднала війна. З багатьма розлучила смерть. Там я полюбив свою землю так, як не здатен був любити «до війни». Я бачив, як стогне ранами наша українська земля і повторював слова пісні «Я твоя стіна».

Волонтери! Добрі янголи нашої України. Завдячую вам тим, що вижив і тим, що одержував якісне лікування. Бо розумію, спільні зусилля лікарів і волонтерів стали єдиною командою, що повертає нині до життя поранених.

Коли приїхав додому, зізнаюся, хвилювався, бо не було поруч тих добрих янголів-охоронців – учительок, студенток, інженерів, що стали з доброї волі помічницями в шпиталях. І тут мені повідомили, що учасники Лемківського народного хору «Радоцина» принесли зібрані на благодійному концерті кошти. Я був вражений. Якби сказати, що гроші передав популярний співак, гонорари якого вимірюються багатозначними цифрами, сприйняв би цю допомогу спокійно. Я ж знаю, що в нинішніх скрутних умовах про фінансування народних колективів навряд чи йдеться.

А «Радоцина» співає! І дарує велику вітху своїм слухачам. Це природно. Це правильно. А от те, що прагне й допомагати учасникам бойових дій, для мене є виявом нашої української душевності і духовної величчя.

Дорогі співаки! Вельмишановні учасники хору «Радоцина»! Дозвольте уклінно подякувати за допомогу. Повірте, ваша щирість варта набагато більше вишуканих слів, але я не можу дібрати їх. Просто знайте: дякую вам усім від душі!

З повагою, **Михайло МАРІНЯК**, учасник бойових дій, старшина 28-ої механізованої бригади ЗСУ.

ХРОНІКА НОВИН

Лемківський колектив із Польщі у Львові
13 травня на запрошення Львівського обласного товариства «Лемківщина» і товариства «Україна – Світ» до Львова завітав лемківський колектив «Співаночка» зі с. Мокре (Підкарпатське воєводство).

Гості дали концерт у приміщенні школи №62 (вул. Театральна, 11), відтворивши традиційні українські вечорниці. Під час виступу вони виконали лемківські пісні, розповідали проповіді, намагаючись відтворити звичайні лемків-українців, які були поширені на території Лемківщини.

Крім учнів і працівників школи на виступ прийшли представники суспільно-культурних товариств, багато з яких особисто пам'ятають великодні обряди, що припали на період їхнього дитинства, допоки депортації не обірвала зв'язок із рідною землею.

«Вісник СФУЛО»

Шляхетний чин Миколи Мушинки
Микола Мушинка з Пряшева – академік НАН України, професор, доктор філологічних наук, який 20 лютого цього року відзначив свій 80-й рік народження, є не лише визначним науковцем, але й колекціонером українського образотворчого мистецтва. Найціннішою частиною його колекції є збірка картин українського живописця Олексі Новаківського (1872-1935) – найбільша за межами України. Основну її частину М. Мушинка придбав на аукціоні в Празі 1974 року

Передаючи цей цінний подарунок Україні, М. Мушинка зауважив: «Іван Голубовський та його дочка Галина своїм найбільшим духовним багатством вважали картини Олексі Новаківського. Обое вірили, що коли Україна стане незалежною державою, вони повернуться на батьківщину та подарують їй цей дорожочинний скарб. На жаль, вони померли на чужині, не дочекавшись незалежності. Колекція різними шляхами опинилася в моїх руках. І я вважаю своїм моральним обов'язком виконати їх бажання і за згодою дружини, синів, онуків та інших членів моєї родини дарую цю картину туди, де значна частина з них була створена – в Меморіальний музей Олексі Новаківського».

Цей шляхетний чин гідний не лише захоплення, але й наслідування.

«Вісник СФУЛО»

Володимир Одрехівський – ректор ЛНАМ
18 травня відбулася урочиста інавгурація нового керівника Львівської національної академії мистецтв. Ним став скульптор і мистецтвознавець Володимир Одрехівський – народний художник України, кандидат мистецтвознавства. Він народився 14 травня 1955 р. у Львові в родині скульптора Василя Одрехівського зі с. Вілька (п-т Сянкі) і співачки Марії Байко зі с. Яблониця (п-т Кросно). Саме його кандидатуру переважно більшістю голосів підтримав колектив вузу. До обрання на посаду ректора він завідував кафедрою монументально-декоративної скульптури.

Новообраний ректор Академії мистецтв – про майбутні зміни у вузі, особливості творчих династій та «путівку в життя» від П'єра Кардена, поділився на сторінках «Високого замку». Володимир Одрехівський твердить: «Бути ректором – теж творча робота».

Ю.Ліщенко

Анна КИРПАН, м. Івано-Франківськ

ПРО БЕЗРИБ'Я, «УКРАЇНСЬКУ АТЛАНТИДУ» І ЛЕМКІВСЬКИХ АТЛАНТІВ (Не рецензія із 7 розділів)

Закінчення. Поч. в № 100, 101.

7. Про лемківських атлантів

Після прочитання «Української Атлантиди» виникають змішані почуття. Передусім, це вдячність Ярославу Теплому як автору і упоряднику книги за пророблену велику і корисну роботу. Варто згадати, що він є також головою нечисленного Житомирського обласного осередку Товариства «Лемківщина» і належить до тих керівників різних ланок цієї організації, які займаються реальною діяльністю. І то не тільки концертні виступи дуєту. Ярослав Теплий зі сином Олегом створили інтернет-портал (<http://lemky.com>). Очевидно, «Українська Атлантида» теж зіграла певну роль, коли восени 2014 року Теплому пропонували подавати свою кандидатуру на голову Всеукраїнського То-

вариства «Лемківщина». На жаль, пан Ярослав відмовився балотуватися з огляду на стан здоров'я.

Водночас із вдячністю та глибокою пошаною до автора зринають і зовсім інші почуття. Лемківська працелюбність, наполегливість і впевненість загальновідомі і завжди дають добрі плоди. Але ... Чомусь у лемківському середовищі часто трапляються приклади такого собі індивідуального подвигу – звичайно, кожен вершить подвиг у своїй номінації. Ярослав Теплий теж належить до цього типу і переконаний, що й «один у полі – воїн». Такий «каменяр» роками вперто лупає своєю скалу сам-один, чи то зневірившись у інших, чи то не довіряючи чужим, або й не дозволяючи нікому наблизитися до своєї священної гори. В цьому є і добре, і не зовсім. Недобре, наприклад, те, що автори-

лемки, творячи у гордій самотності, зазвичай не звертаються до колег ані до фахівців – от хоча би задля коректури тексту. Це бачимо в багатьох книжках, часописах, альманахах, і також в «Українській Атлантиді». Очевидно автори переконані, що зміст важливіший, а невеликі огріхи читач простить. Так, пробають, але ж помітять!

Але причини огріхів у книзі – це переважно не особисті, індивідуальні хиби чи недоопрацювання автора. Книга є наче образом лемківства в Україні, тому віддзеркалює, зокрема, і всі проблеми, а навіть непорозуміння у лемківській спільноті. Адже, якби існувала загальна цільна концепція розвитку лемківської мови, культури, науки, то у ній було б закладено і систематичний випуск таких популярних лемкознавчих видань, створено фонд із цієї метою і, звичайно, певний науковий колектив. Сьогодні ж йдеться переважно про приватну ініціативу окремих ентузіастів, про спорадичні індивідуальні подвиги: де успіх і неуспіх – справа випадку...

Сам автор зізнався, що писав цю книгу для всіх, але передусім для молодих лемків,

думаючи про лемківську перспективу. Найбільша його мрія, щоб «Українська Атлантида» була прочитана у лемківських недільних чи інших школах, і він радо б подарував учням свою книгу. Та, на жаль в Україні до сьогодні не створено жодної лемківської школи, жодного факультату чи гуртка ... І це теж проблема, яка виходить за межі розмови про книгу Ярослава Теплового.

Не існує і системи поширення лемківської літератури для лемків, і то не лише в Україні, але й в Польщі й Словаччині. Так, присутня інформація в інтернеті, в різних ЗМІ, але її обмаль. Реально є таке: хто що побачить на фестивалі чи Ватрі, – те й купить, чого не побачить – про те і не дізнається. Подібне є і з цією книжкою. Минуло досить часу, відколи «Українська Атлантида» з'явилася друком. Відтоді була перевидана і навіть отримала нагороди. Але мені ще не доводилося читати рецензії на цю книгу. Дивно!

Здавалося, книга мала би викликати інтерес, принаймні у лемківському середовищі. Вона містить деякі дискусійні тези, але у ЗМІ не було жодних дискусій. А може, саме ця стаття їх і спровокує?

Мовою документів

ЛИСТ М.С.ХРУЦОВА ДО Й.В.СТАЛІНА З ПРОПОЗИЦІЄЮ СТВОРИТИ ХОЛМСЬКУ ОБЛАСТЬ У СКЛАДІ УРСР

20 юнія 1944 года ЦК ВКП(б)
товарищу Сталину И. В.

Войска 1-го Украинского и 1-го Белорусского фронтов вышли на нашу государственную границу и в ряде мест продвинулись значительно западнее Государственной границы.

За пределами Государственной границы 1941 года оставалась большая территория, заселенная украинцами. Исторически эти земли примыкали к Украине и часть этих земель в прошлом входили в состав Русского государства.

Поэтому я считаю необходимым в тех районах, которые имеют большинство украинского и русского населения, после освобождения организовать наше, советское управление с тем, чтобы позже, когда это будет выгодно, объявить официально о вхождении этих районов в состав Советского Союза с присоединением к Советской Украине.

К Советской Украине следует присоединить следующие районы:

Холм, Грубешев, Замостье, Томашов, Ярослав и некоторые другие пункты, примыкающие к вышеуказанному району. Из этих районов можно будет создать в составе УССР Холмскую область с областным центром в г. Холм.

После включения этих районов в состав Советского Союза выпрямится Государственная граница, не будет нависать над Львовом большой выступ из района Сокаль.

Если Вы одобрите мои предложения, то я немедленно вызову нужных людей к себе, в штаб фронта и приступлю к формированию Холмской области и к освоению районов, которые войдут в эту область.

Если Вы согласитесь с этим предложением, я пришлю карту Холмской области и проект Государственной границы.

Н. Хрущев

20/УП-44
№ 1/54

(Копия. Рукопись. ЦГАОУ: Ф.1. – Оп.23. – Д.711. – Л.6-7).

МОЄ СЕЛО ДУШАТИН

Село Душатино Сянського повіту розташоване біля річки Ослава у горах середнього Бескиду, недалеко від словацького кордону, біля Лупківського перевалу. Село складалося із 30 лемківських хат. Довкола простягалися лісові масиви з численними гірськими полонинами Риманівського графа Потоцького.

За селом, під лісом була лісничівка, а трохи нижче – так званий «двір», будинок, де зупинялися польські вельможі, які приїжджали сюди на полювання або для відпочинку. Тут постійно проживав графський лісник. Біля лісничівки стояв досить великий барак, у якому проживали лісові робітники.

Наприкінці 1920-их років у селі побудована невеличка дерев'яна церква св. Володимира, а 1935-го – початкова школа.

Жителі Душатина, як і інших навколишніх сіл, займалися рільництвом. Крім того, у кожному господарстві було по кілька корів і кільканадцять овець. Від залізничної станції Репедь до Душатина проходила вузькоколійка, яка теж належала графу Потоцькому. Вона служила для перевезення лісоматеріалів. Ця вузькоколійка була додатковим джерелом заробітку частини людей, особливо молоді, як працювала у т.зв. «партії», що займалася ремонтом цієї вузькоколійної траси. Інша партія навантажувала на вагончики лісоматеріали, а селяни у вільний від господарських робіт їздили до лісу на заробітки. Вони кінцями вивозили до колії поліна-кльоци.

Багато людей виїжджало на заробіток до Америки, Канади, Аргентини, Уругваю, Франції. Однак, більшість із них, пробувши на заробітках кілька років, поверталися назад у своє село.

Про походження назви Душатино, то доводилося чути від старожилів дві версії. Згідно однієї – тут, у лісах татари знайшли людей, які ховалися від їхньої навали і всіх їх подушили, а деяких ще й пекли на вогні. Згідно другої версії, то село виникло

НАШІ ЮВІЛЯРИ – ВИДАТНІ ЛЕМКІВСЬКІ ДІЯЧІ

- Травень**
- 75 – **Роман КУДЛИК** (*4.05.1941, м. Ярослав, Польща) – поет, журналіст, літературний критик. Завідуючий відділом журн. «Жовтень» («Дзвін») у Львові (з 1979). Батько – зі с. Чашин, мати – с. Березка, п-т Лісько.
- 80 – **Степан ПАНЕЙКО** (*20.05.1936, с. Ванькова, п-т Лісько) – громадсько-політичний діяч. Голова Стрийської міської організації ВУТЛ (з 1998). Депутат Львівської обласної ради (1990-94).
- Червень**
- 20 – **Назарій ВОЙТОВИЧ** (*2.06.1996, с. Травневе, Збараж. р-н, Тернопіль. обл. +20.02.2014, м. Київ, похов. в с. Травневе) – студент-дизайнер Тернопіль. кооперативного коледжу. Один із героїв «Небесної Сотні». Герой України (2014). Бабуся – зі с. Поляни, п-т Сянік.
- 60 – **Богдан ДУРНЯК** (*12.06.1956, с. Підгірці Львів. обл.) – доктор технічних наук, професор. Заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії інженерних наук України (2006). Ректор Української Академії друкарства (з 2003). Батько – зі с. Лупків, п-т Лісько.
- 130 – **Гавриіл КОСТЕЛЬНИК** (*16(15).06.1886, м. Руський Керестур, Сербія + 20.09.1948, м. Львів) – священник, релігійний діяч, письменник.

(розрослося) від однієї душі (людини), яка вціліла після нападу татар.

Біля села поле назване «Пекарки» – від пекарні, яка ніби-то знаходилася на цьому полі. Залишки фундаментів, купи битої цегли і каміння збереглися біля дороги. Але невідомо для чого і для кого могла там діяти пекарня у такому малолюдному місці, серед гір і лісів.

Коли входили до села, то на першому плані височить стрімка гора Ясиновик. Було також і поле з подібною назвою – Ясинове. Очевидно, ці назви походять від ясенів, хоч у Душатині їх росло дуже мало. А такі назви як «Кичерка» – невеличкий горбок за селом, «Царина» – поле між лісом, деякі дослідники твердять, що вони молдавського чи румунського походження.

Найцікавішими місцями села були Душатинські озера і гора Хрищата – найвища в нашій місцевості, які влітку притягували багатьох туристів. Гора, про яку згадує Совінський – польський автор брошури «Хрищата», має висоту 999 метрів над рівнем моря, знаходиться на границі сімох сіл (Душатино, Кам'янка, Сукувате, Рябе, Миків, Смільник, Зубряче).

На вершині гори стояв кількадеметровий бетонний стовп-обеліск, а над ним –

30-метрова дерев'яна вежа, з якої у гарну погоду можна було побачити неозброєним оком місто Сянік.

Дорога на Хрищату проходила гірським хребтом, де серед лісу зустрічалися невеличкі полонини. Їх називали «лазами». Там були: Перший лазок, другий Широкий лаз, Довгий лаз, Миленів лаз. Один із них називався Збігань. Старі люди розповідали, що там хтось когось убив і люди збіглися, щоб побачити той злочин. На краю гірської луки навіть показували горбочок-могілу, де була похована жертва цього нападу.

У 1902 році внаслідок кількадечних безперервних дощів, що в Бескидах було не рідкістю, обсунулася стрімка частина гори, яка була нижче вершини Хрищатої, і перегородила у двох місцях гірський потік, утворивши відомі Душатинські озера.

В селі завжди лунали пісні дівчат-пастушків і голос сопілки. Їх можна було чути майже щодня – вдень і увечері.

Усе це було... І знищене хижацькою владою двох держав, які поза нашими спинами і без нашої згоди вирішили нашу долю.

Петро ЖЕРЕБНИЙ,
с. Душатино, повіт Сянік.

Іван ТРОЙЧАК, м. Тернопіль

ПОЕТ З ПЕРОМ

Живу собі – «Поет з пером»,
і сторінки за сторінками
в дрібнесенькі рядки складаю,
пишу все, що серцем відчуваю.
Та ненароком хтось мені сказав,
що то набір слів і більш нічого,
то не поезія – бо не має рими,
то не твоє ...
Схаменіться ж, добрі люди,
не судіть мене: добро вам буде!
Я сію зерна, сам відтак збираю,
але на вас, повірте, я не нарікаю,
знаю сам, що я не геній.
Але пишу не те, що хтось диктує,
пишу все те, що серце відчуває.
Не вам мене судити, а Богу,
бо навчилися ми когось судити,
а досі не навчилися добро творити.

Іван ГВАТЬ

ТРИ ХВИЛИ ІМІГРАЦІЇ ЛЕМКІВ ДО СЕРБІЇ ТА ХОРВАТІЇ

До лемків треба зарахувати й вихідців з регіону Низького Бескиду (Північно-Східна Словаччина та Південна Польща), котрі, починаючи з XVIII ст., почали селитися в Бачці, що в нинішній Сербії, та Сриму – в Хорватії. Після вигнання турків (1718 р.) з південних рубежів Австро-Угорщини, віденський двір вирішив заселити ці покинуті регіони, щоб змінити їх не лише економічно, а й політично.

Переселення русинів (українців) на південь розпочалося вже у 30-ті роки XVIII ст. вздовж ріки Тиса. Так у місті Мако русини заснували церковне товариство вже 1728 року. В хроніках записано, що руські люди переселилися сюди з Гайдудорозького, Саболчського та Земплинського комітатів. З часом, однак, ці переселенці, розпорощені в багатьох селах серед мадярів, доволі швидко асимілювалися. Основний поштовх для колонізації покинутих земель на півдні Австро-Угорщини дала цисарева Марія Терезія. В середині XVIII ст., відповідно до програми,

розробленої віденським двором, певній кількості сімей вільних (тобто – не кріпаків), русинів греко-католицького віросповідання надано можливість заселити спорожні села Великий Керестур та Коцур у Бачці (Воеводині). Переселенці були із Закарпатської області (нинішньої України), з Південної Лемківщини та зі села Мучонь, що неподалік Мішкольца у Північно-Східній Угорщині.

Найбільша кількість населення із земель Лемківщини обабіч Бескиду переселилися на південні рубежі Австро-Угорської імперії – до Воеводини в Сербії та Сриму в Хорватії під час другої хвилі – в 1848-1880 роках. Як пише дослідник історії русинів колишньої Югославії М.Жирос, ці переселенці походили з таких сіл Шариської жупи, як Мальцов, Куров, Лівов, Кружильов, Боглярка, Криве, Снаков, Люцина, Руська Воля, Пітрона, Герлахона та інших.

Третя хвиля переселення русинів (українців) на південь мала місце в 1890-1914 роках із районів Північної Лемківщини і Галичини

загалом. Вони поселилися в Сриму, Славонії, що в Хорватії, та Боснії. Переселенці були зі сіл Лелюхів, Мащина Велика, Борне, Мисцова, Кремлина, Перегримка, Маластів, Мушинка, Беднарка, Климківка, Устя Руське та інших. Це була перша в історії міграція населення з Лемківщини. Варто додати до цього, що русини на південних рубежах Австро-Угорщини зберегли свою русько-українську національну свідомість і своє греко-католицьке віросповідання. Вони й нині гордо голосяться до спадщини своїх предків у Карпатах і визнають спільне походження всіх русинів – із земель сучасної України. Щоправда, серед переселенців у Сербії та Хорватії назва «лемки» не прийнялася. Це зрозуміло, адже й серед руського населення всього регіону Лемківщини найменування «лемки» вперше згадується лише у 1831 році і приймалося спершу неохоче. Утвердилося воно щойно на початку XX століття, і то переважно у Польщі. Натомість русько-українське населення Словаччини цю назву не прийняло і залишилося вірним первісній – русини.

Лит.: Гватя І. Історичний розвиток Лемківщини до 1918 року //Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. – Вип. 27. Історія та культура Лемківщини. – Гол. ред. і упор. М. Сополіца. – Свидник, 2013. – С.59-60.

Іван РУСЕНКО

ЛЕМКІВСКА
ПІСНЯ

Полетів бы-м на край світа –
Як тот вітер в полю літат: гей,
В Гамерицкій край.
Лем жаль мі тя, моя хыжо, (2 р.)
Соломяна – жаль!

Кой в нас біда превелика
І не мож заробиц хліба: гей,
Мушу іхац в даль.
Лем жаль мі вас, моі верхы, (2 р.)
Зелененьки – жаль!

Ой, жаль мі вас, сейкы сиви,
Што-м вас плекав без три зимы: гей,
Ой, жаль мі вас, жаль.
Бо іначе бы-м поїхав (2 р.)
В Гамерицкій край.

Ой, жаль мі тя, моя страно,
Де жыют з мамичком няньо: гей,
Ой, жаль мі тя, жаль.
Хоц в нас біда, но не піду (2 р.)
В Гамерицкій край.

Василь МУЛЕСА.
ЛИСТОВА ПОВІНЬ.

Історичні поеми. П'єса. –
Ужгород, 2016. –104 с.

У літературі зазвичай поети стають прозаїками. Така вже традиція. А от із Василем Мулесом – все трапилося навпаки. Спочатку були книги прози, а потім – поезія. Його проза пронизана історичними подіями так само, як повітря пронизана промінням...

Карта Закарпаття має ще багато білих плям. Легендарні й історичні постаті тісно переплелися між собою. Князь Лаборець ніби простягає меч Івану Беці, а той, підхопивши його, січе голови псоглавців, що вкотре хочуть загарбати, поневолити богобоязкий нарід Карпат. Але тут звучить чарівна, мила пісня-колядка, а нарід продовжує жити, колядувати й народжувати дітей.

Мар'яна НЕЙМЕТІ

ОФІРА
на Лемківську церкву
в Тернополі

1. Дарія КИФЕР (87 р.), с. Нова Гута Монастирського р-ну – 500 грн.
2. Степан СЕРДИНСЬКИЙ, м. Бучач – 50 грн.
3. Дарія ФУДЖАК, с. Підзамочок Бучацького р-ну – 50 грн.
4. Бучацьке районне товариство «Лемківщина» (ч/з Н. Оленяк) – 250 грн.

ПЕРЕЗЕРАМЕ СТАРИ ЗНИМКИ

Подав Штефан Криницькій з Івано-Франківська

Весілля Марії Криницької і Штефана Кроля зо Солотвин. Крениця. 1938 р. Спереду по центру – молоді. Зліва на сходах сьидит Штефка Криницька. Збоку од млодого в кожушку стоїт мала Ганя Криницька. Справа кавалер, в капелюсы і куртці, який позерат на дружку – то Антек Фатула.

Млода Марія Криницька зо дружками. Крениця. 1938 р. Знимка цєкава тым, як файні ся вберала молодіжк в народни строї на весілля.

КАЗАНЯ АМРОЗА

Мої парафіяне,
православни християне!
В Сьвятим Писмі стоїт:
най ся жена мужа боїт –
істи варит, діти родит,
а веце ей не обходит!
А де дака політика,
там най носа юж не втыкат.
Так ма быти, не іначе,
яко речу вам найпаче.
А сут бабы, як чорты рогати –
таких треба спаціфікувати!
Вшыткы кокоткы, штаеркы,
што хлопів в Гамериці мают,
а сами в Старим краю гуляют,
за другыма уганяют –
ішчы глядают сой пары,
хоц докторы добрі стары!
А хлопы робят, як сомары,
дусят ся в майнах, штильворках
і присылают дуляры!
І вам, дівчата, тиж повім,
што мате планно в голові,
што вам бракує криковці!
Мешты вам треба, сьніговці!
Лем сте суци до коханя,
до строїв і до таньцуваня.

Іштен казаня:
лякеркы, футеркы, клямеркы,
пудеркы, болеркы, плеты, береты,
шаликы, кораликы,
вышыванкы, шкрабанкы...
Ей, дівчата! Земля сьвата
не буде вас носити,
як так будете жыти!
А вы, парібциі –фраїры,
вы тиж не мате міры –
ани в жытю, ани в питю!
Грошы тратите, не шпаруєте,
зыл з того буде, терем-тето!
Гетры-светры, скоряни рукавичкы,
бамбусови паличкы, пудры, помады –
обдер дзяды! Ей, хлопці!
Я вас добрі знам,
бо-м був такій сам.
За дівчатми фик-лице попід вікна
ту і там! Помалы, паничку сьвенти –

бракне вам темпераменту!
На старіст будете кости гріти,
заміст з дівчатми ся бавити ...
Каждий в гамбі зубы злоти,
А на ногах скірни-шкоты,
на гамбі помада,
а в голові – мармуляда!
Страх, публика, што ся діє –
в каждим селі сут злодіє!
Што лем можут, вшытко крадут:
на крадени річы пьют,
а як ся напьют, то ся бьют!
Бьют ся медже собом сами –
бьют ся Руснакы з Руснаками.
Не мают силы де подіти –
за глупство бьют ся як мали діти!
Юж недалекій час –
біда буде бити вас,
як фрас !..
Памятайте про Страшний Суд –
там чорты на вас ждуть!
Бо як ангеле (почнут) трубіти,
то вшыткы будете тремтіти
зо страху і трепету.
(Во вікы) віков, амин!

75 років
Івану ПЛАСКОНЮ –

голові Іссятинського районового
товариства «Лемківщина».

Днес, 18 мая шчыросердні Вас витамє,
Найліпшы жычыня для Вас засыламе:
Шчесьтя, доброго здравя, енергії, сили,
Жебы-сте до сто років нам дожыли,
Лемківском громадом району керували,
На Ватру до Бичовы радо все іздили.
Сердечні Вас любимє за Вашы стараня,
Бо вшыткы Лемкы мают Вас за няня.
Поважамє і шануємє, бо вартате того:
Юбіляру – многая і благає літа, многая!

Копичынецкы Лемкы

Миколай Фучыло,

с. Воля Нижня, п-т Сянік.

ДО ЧАСУ ЗБАНОК
ВОДУ НОСИТ

Новела

Влацко мав барз довгий язык. То був такій хлоп-ляпа, што мовов языком, де тра было і не тра. Але, як повідают, же до часу збанок воду носит. Так было і зо Влацком, який необачні ляпав языком про то, што він мав бы тримати за зубами.

А было так. В повоенни рокы, по лісах, в схронах, вимушени были ся прятати воякы УПА. Сусьд Влацко тиж був повстанцьом. А Влацко позволив сой про то ляпати своім довгим языком. Знате, до чого припровадила го тотя ляпаня? Гей, до лісу по зарібок.

Неподалеко од Влацка мешкали дві бідачкы – німі сестры. Они попросили за плату привезти з ліса дырва. А чом не заробити? – помысьлів сой Влацко. Кед приїхали до лісу і зачали ладувати на воза сьгы, то раптовні, не знати одкаль, появили-ся млоди воякы УПА.

Они поцтиво ся привитали: – Слава Україні!
Влацко з ляку не знав што одповісти, го му враз язык деси пропав. Воякы зас потульно зьвідали-ся, як му на імено.

– Звати мя Влацко, – одповів загькуючым од ляку языком.

– Добрі, добрі, шановний. Нам власні же вас і треба. А бич мате?

– Мам – з черешні. Чом бы-м не мав, недавно го змайстрував.

– А терз сподні здоймете сами, ци може вам помочы?

По тых словах Влацкови в споднях зробило-ся горячо. Він промырив:

– А може, панове, не треба ?...

– Йой, треба! Ішчы як треба, пане Влацко.

А дале покляли Влацка брехом на пняк і по голій гузиці одраховали му 25 бичів.

Закы Влацко натігав свої мокри сподні, воякы в тій хвилі шчезли. З лісу Влацко чалапав напішо, бо сьдидити на возыку не міг. Ледво човгав ногами, бо його дупа ішчы не была в такім «гонорі». Свою гузицю Влацко гоів деси коло двох тижнів. Він не міг сьдидити, того стало лежав на брисы і зо страхом припоминав тот трафунок в лісі і вихованя за довгий язык.

А тым часом німі сестры зробили му рекляму. Они докладні руками оповіли людям, як Влацко сам знимав мокри сподні выставляв голій зад, пак люг на пняк, де за каждим бичом шалено врячав і обертав дупом. А през кажди пят бичы на привитаня «Слава Україні!», гулякав: «Звытяжцям Слава!»

По тому вихованю за довгий язык і по реклямі, яку зробили німі сестры, Влацко став посьміховиском на цыле село. Він няк не міг поняти, яким способом німі сестры так докладні і до таких дробязок змогли оповісти про тот срамотний трафунок, котрий вкоротив Влацку довгий язык.

Лемку! Маш бесьїдувати, гварити, мовити, повідати, радити, речы, гадати. Втовды лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

«Дзвони Лемківщини» -

часопис Всеукраїнського Товариства «Лемківщина»

Наша адреса:

46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93. www.Lemky.org.ua

Реєстраційне свідоцтво ТР 145

Тираж 1000 прим.

Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.

Підприємець Старух С. Є., м.Тернопіль, вул. Лукіяновича, 8. Тел. 42-52-13. E-mail: manager@vdruk.com

Редактор Ігор ДУДА

Редакційна колегія:

Василь МУЛЕСА (Закарпаття), Олександр ВЕНГРИНОВИЧ (Тернопіль),
Степан КРИНИЦЬКИЙ (Івано-Франківськ), Степан МАЙКОВИЧ (Львів).

Комп'ютерна верстка - Тарас ВАШКІВ.

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.

Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.

Редакція злишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.